

Andrew David Naselli

How To Understand And Apply The New Testament: Twelve Steps from Exegesis to Theology

Phillipsburg and New Jersey: P&R Publishing. Str. 384.

U ožujku 2017. godine izdavačka kuća P&R Publishing objavila je knjigu *How To Understand And Apply The New Testament* autora Andrewa Davida Nasellia. Naselli, koji je izvanredni profesor Novog zavjeta i teologije na Bethlehem College & Seminary u Minneapolisu, napisao je knjigu koja nastoji pojasniti čitateljima kako tumačiti i primijeniti Bibliju, no u fokusu knjige nalazi se Novi zavjet. Knjiga je nastala kao rezultat bilješki koje je Naselli pripremao za predmet „Novozavjetna egzegeza“ 2015. godine, i to se primjećuje u tekstu, budući da knjiga sadrži neformalan ton i osobne anegdote s održanih predavanja. Knjiga ima uvod, dvanaest poglavlja, zaključak, dva dodatka i završava rječnikom, izabranom literaturom, indeksom korištenih biblijskih tekstova te indeksom tema i imena.

Uvod počinje pitanjem „Što je egzegeza“, a Naselli svoj odgovor počinje Ezrom 7,10, ističući kako praksa prethodi poučavanju drugih, no, da bismo živjeli i prakticirali Božju riječ, moramo je poznavati. To pak znači da je moramo proučavati (studirati). Na tom tragu Naselli ističe: „Ova knjiga govori upravo o tome: kako proučavati Bibliju da bismo je mogli živjeti i poučavati? Specifičnije, kako razumjeti i primijeniti Novi zavjet?“ (str. 1). Naselli utvrđuje kako su egzegeti primarno usmjereni na tumačenje teksta, tj. na otkrivanje značenja koje tekstu daje autor. No egzegeza nije dovoljna jer također trebamo prakticirati biblijsku, povijesnu, sistematsku i praktičnu teologiju, i primijeniti značenje teksta u vlastitu kontekstu. Naselli kratko raspravlja o razlici između egzegeze i hermeneutike, koje je mjesto ekspozitornog propovijedanja u tom procesu te predstavlja proces egzegeze i teologije u dvanaest koraka. Svakom od tih dvanaest koraka posvećeno je jedno poglavlje u knjizi. Uvod završava tako što Naselli definira pet teoloških disciplina: egzegezu, biblijsku, povijesnu, sistematsku i praktičnu teologiju te objašnjava složenu isprepletenost između njih.

Prvo poglavlje „Genre: Establish Guidelines for Interpreting a Passage’s Style of Literature“ početna je točka za Nasellija u egzegetskom procesu (a ne tekstualna kritika). Jer, kada pristupamo nekom tekstu, intuitivno ga klasificiramo prema njegovu žanru prije negoli ga počnemo čitati. Nakon što iznese deset načela tumačenja Biblije, Naselli pojašnjava kako bismo trebali tumačiti stilske figure. Budući da Novi zavjet sadrži žanrove poput Evanđelja, Djela apostolskih, prisporodoba, poslanica i Otkrivenja, Naselli pojašnjava svaki od tih žanrova i nudi smjernice za njihovo tumačenje.

Drugo poglavlje “Textual Criticism: Establish the Original Wording”, Naselli počinje primjedbom kako mi danas ne posjedujemo izvorne rukopise Novoga

zavjeta i definira tekstualnu kritiku kao proučavanje rukopisa u svrhu iznalaženja izvornih riječi biblijskih rukopisa. To se događa tako što se sakupljaju podaci, uspoređuju se i procjenjuju tekstualne varijante te se nastoji rekonstruirati povijest njihova prenošenja. Naselli ističe kako kopije Novoga zavjeta ulaze u tri kategorije: grčke rukopise, drevne prijevode i novozavjetne navode u spisima crkvenih otaca, te raspravlja o njihovoj brojnosti i kvaliteti u usporedbi s ostalim drevnim spisima. Primjećujući kako je Novi zavjet bez premca te da ni jedan drugi drevni spis nije ni blizu njemu, Naselli nadalje raspravlja o važnosti tekstualne kritike za egzegezu i teologiju, ističući kako ni jedno važno novozavjetno učenje ne ovisi o tekstualnoj kritici te da „ni jedan tekstualno upitan redak nije jedini redak – ili čak primaran redak – koji podupire ključne kršćanske doktrine“ (str. 38). Naselli nadalje promišlja o tome kako bismo trebali vrednovati tekstualne varijante, budući da ih ima oko 500.000, te ih smješta u tri kategorije: a) nevažne; b) važne, ali ne i moguće; c) važne i moguće. On adresira pitanje „KJV-only“ gledišta i završava poglavlje primjerom tekstualne kritike na temelju 1 Kor 13,3: „I kad bih predao tijelo svoje da se ponosim“ nasuprot „I kad bih predao tijelo svoje da se sažeže“.

U trećem poglavlju “Translation: Compare Translations”, Naselli definira četiri kvalitete dobrih prijevoda (točnost, jasnoću, prirodnost, prikladnost za čitatelje) i tri pristupa prevođenja (formalni ekvivalent, funkcionalni ekvivalent te medijalni pristup). Nakon toga uspoređuje različite engleske prijevode, posvećujući pažnju usporedbi između NASB-a i ESV-a te NIV-a. Budući da ima toliko različitih prijevoda, Naselli donosi neke smjernice kako se ne slagati vezano uz filozofiju biblijskih prijevoda te kako ih koristiti. Naselli primjećuje kako je ponekad teško prevoditi idiome, metafore te usporedbe na druge jezike, podsjećajući nas kako su ih ljudski biblijski autori pisali izravno ljudima koji su živjeli u grčko-rimskom svijetu 1. stoljeća, s kojima su dijelili zajednički povijesno-kulturološki kontekst. Ista problematika vrijedi i za novac, oznake za težinu, mjere i eufemizme. Naselli završava poglavlje primjerom kojim pokazuje potrebu za uljudnim, kulturalno prikladnim prijevodima, prijevodima koji su rodno točni, pojašnjenjem čemu služe podrubne bilješke (fusnote) u novozavjetnim prijevodima te na temelju Mt 6,34b; Rim 11,33a te 1 Kor 7,1 pokazuje razlike u prijevodima nekih biblijskih engleskih prijevoda.

U poglavlju četiri “Greek Grammar: Understand How Sentences Communicate by Words, Phrases, and Clauses”, Naselli nudi „brzi tečaj“ biblijskoga grčkog jezika. Donosi nam osnove grčke gramatike, kratko pojašnjavajući imenice, pridjeve, priloge, članove, zamjenice, prepozicije, glagole, glagolske pridjeve te infinitive. Naselli nudi kratke smjernice za identificiranje i analizu važnih egzegetskih riječi, izraza i dijelova rečenica. U idućih osam dijelova poglavlja, Naselli ističe značajne egzegetske dijelove za sintaksu kao što su: analiza padeža nomina-

tiva, genitiva, dativa i akuzativa, analiza članova, glagolskih pridjeva, infinitiva i antecedenta zamjenica.

U poglavlju pet „Argument Diagram: Trace the Logical Argument by Arcin, Bracketing, or Phrasing”, autor tvrdi kako nas poznavanje biblijskih jezika oспособljava da pratimo tijek argumenta u tekstu. I dok nam biblijski komentari štede vrijeme, dajući nam povijesne, jezične, kulturološke, kanonske i književne uvide koje nemamo vremena istraživati, komentari često imaju atomistički pristup, a prijevodi često moraju prikriti gustoću i složenost ili nejasnoće unutar teksta poradi svojih čitatelja. Stoga, Naselli pokazuje nekoliko načina kako možemo pratiti logički argument biblijskog teksta koristeći nekoliko tehnika: „arcin” (analiza teksta korištenjem “lukova”), “bracketing” (analiza tekstova korištenjem “zagrada”) i “phrasing” (analiza izraza u rečenici) te kratko pojašnjava još jednu tehniku zvanu “dijagram rečenica”. Poglavlje završava navodeći šest primjera iz Novoga zavjeta, koristeći analizu izraza (1 Pet 5,6-7; Mt 28,19-20a; Jud 20-21; Rim 11,33-36; Kol 1,9-14; Rim 3,21-26).

U šestom poglavlju “Historical-Cultural Context: Understand the Situation in Which the Author Composed the Literature and Any Historical-Cultural Details That the Author Mentions or Probably Assumes”, Naselli raspravlja pitanje važnosti poznavanja pozadinskih informacija za razumijevanje Biblije. Njegov argument glasi kako su pozadinske informacije ponekad nužne za ispravno poznavanje Biblije, ali postoji opasnost ako odgovorimo na to pitanje samo s „da” ili „ne”. Da bi dokazao svoju poantu, Naselli nudi dva primjera: pitanje nošenja pokrivala u 1 Kor 11,2-16 te spomen tople, hladne i mlake vode iz Otk 3,15-16. Nadalje, autor predlaže sedam pitanja koja možemo postaviti analizirajući povijesno-kulturološki kontekst novozavjetne knjige ili nekog retka. Također, objašnjava praksu „zrcalnog čitanja”, za koju kaže da može biti dobra i loša, i za to nudi dva razloga. U nastavku poglavlja, donosi listu primarnih izvora koji nam mogu pomoći u razumijevanju povijesno-kulturološkog konteksta, ističe šest načina na koje možemo odgovorno koristiti židovske i grčko-rimske izvore i daje dva primjera kako poznavanje povijesno-kulturološkoga konteksta pomaže u razumijevanju biblijskog teksta: „Lakše je devi proći kroz ušicu igle”, iz Mt 19,24, te Pavlov spomen retorike u 1 Kor 2,1-5.

Poglavlje sedam “Literary Context: Understand the Role That a Passage Plays in Its Whole Book”, Naselli počinje navođenjem različitih razina književnog konteksta (književni kontekst retka, neposredni kontekst, kontekst cjeline, većeg dijela knjige, cijele knjige, autorov kontekst, kontekst Zavjeta te kontekst cijele Biblije), i ukratko sažima teološku poruku svake novozavjetne knjige. Potom donosi četiri praktična savjeta za čitanje Novoga zavjeta u njegovu književnom kontekstu: slušanje audio Biblija, čitanje biblijske knjige u jednom čitanju, čitanje Biblije bez podjele na poglavlja i retke i, konačno, čitanje Biblija koje ne stavljaju

Isusove riječi u crvenu boju. Prema njemu, ne postoji zamjena za čitanje cijelih biblijskih knjiga u jednome čitanju – iznova i ponovo, jer nam ta praksa pomaže čitati Pismo u vlastitu književnom kontekstu / kontekstima, što je ključ za ispravno tumačenje. Poglavlje završava dvama primjerima: „Ne sudite da vam ne bude suđeno“, iz Mt 7,1, te „Sve mogu u onome koji mi daje snagu“ iz Fil 4,13.

Osmo poglavlje “Word Studies: Unpack Key Words, Phrases, and Concepts”, bavi se važnošću proučavanja značenja riječi. Naselli prvo upoznaje čitatelje s četiri koraka u proučavanju riječi (1. izabрати grčku riječ koju će se proučavati; 2. otkriti moguća značenja riječi u Novome zavjetu; 3. usporediti kako se riječ koristi u LXX i izvanbiblijskoj suvremenoj grčkoj literaturi; 4. odrediti značenje riječi u najvažnijim novozavjetnim tekstovima) te potom navodi četiri česte opasnosti koje trebamo izbjegavati u proučavanju riječi: 1. određivanje značenja riječi na osnovu etimologije; 2. određivanje značenja riječi na osnovu anakrone etimologije; 3. razlikovanje istoznačnica u kontekstima gdje funkcioniraju istoznačno; 4. pozivanje na nepoznato ili malo moguće značenje riječi. Da bi pokazao kako ponekad biblijski komentari površno pristupaju analizi riječi (spekuliraju o značenju riječi, a da ne prate argument teksta u kontekstu), Naselli uzima odlomak iz jedne knjige autorice J. K. Rowling, dobro poznatog dijela literature danas, i zamišlja što bi se dogodilo za 2000 godina ako bi neki svjetski poznati filolog pokušao otkriti njegovo značenje, a sve to pod pretpostavkom da je dominantni svjetski jezik kineski te da nitko nije govorio engleski barem tisuću godina. Pokazujući kako bi filolog mogao pogrešno protumačiti značenja riječi, autor završava poglavlje nudeći tri primjera kako proučavati riječi: *συνείδησις* (suneidēsis, „savjest“), *σάρξ* (sarx, „tijelo“) i *πνεῦμα* (pneuma, “Spirit“) te *μη γένοίτο* (mē genoito, “Boža sačuvaj“).

Deveto poglavlje predstavlja prijelaz u knjizi budući da autor prelazi s egzegeze na teologiju. Naselli primjećuje kako neke knjige i predmeti posvećeni novozavjetnoj egzezi staju kod egzegeze i teologiju prepuštaju teolozima, ali zaključuje kako je zadaća biblijskog tumačenja nepotpuna ako se ne napravi korak s egzegeze prema teologiji. Stoga, u ostatku knjige, raspravlja o biblijskoj, povijesnoj, sistematskoj i praktičnoj teologiji, a deveto poglavlje “Biblical Theology: Study the Whole Bible Progress, Integrates, and Climaxes in Christ”, kao što i sam naslov govori, posvećeno je biblijskoj teologiji. On je definira kao „način koji analizira i sintetizira Bibliju, stvarajući tako organske, povijesno-spasenjske poveznice s cijelim kanonom pod uvjetima koje to sama Biblija nalaže, posebice glede toga kako se Stari i Novi zavjet integriraju i doživljavaju svoj vrhunac u Kristu“, te pobliže objašnjava dijelove ove definicije. Kao ilustraciju, Naselli ponovo koristi knjige o Harryju Potteru da bi dokazao svoju poantu. Naime, kada su on i njegova žena prvi put čitali te knjige, bili su usmjereni na tijek radnje (Tko su likovi u priči? Što se dogodilo? Što će se dogoditi?), ali kada su ih čitali drugi put, počeli

su stvarati tematske poveznice koje su prvi put propustili. I to je ono što biblijska teologija nastoji postići: stvoriti organske, spasenjsko-povijesne poveznice cijelog kanona, posebice glede toga kako se Stari i Novi zavjet integriraju i doživljavaju svoj vrhunac u Kristu. Poglavlje završava četirima primjerima kako stvoriti biblijsku teologiju (Svetost; Hram (1 Kor 6,19-20); Misterij (Ef 3,1-6) i Rad), te dvama naglascima iz eseja naslova „Biblical Theology and Preaching” autora Jima Hamiltona koji bi nas trebali motivirati da prakticiramo biblijsku teologiju.

Deseto poglavlje “Historical Theology: Survey and Evaluate How Significant Exegetes and Theologians Have Understood the Bible and Theology” počinje definicijom povijesne teologije kao teologije koja „istražuje i procjenjuje kako su značajni egzegeti i teolozi razumjeli Bibliju i teologiju“. Naselli donosi listu nekih od najznačajnijih teologija u crkvenoj povijesti i nudi deset razloga zašto bismo trebali proučavati povijesnu teologiju (1. pomaže nam razlikovati pravovjerje od hereze; 2. pokazuje nam plodove pravovjerja i hereza; 3. može nas potaknuti na jedinstvo koje proslavlja Boga kada se pojedini kršćani ne slažu oko sekundarnih pitanja; 4. pomaže nam da promišljamo globalno; 5. pomaže nam uvidjeti naše „slijepe točke“; 6. daje nam perspektivu glede navodno novih pojava; 7. hrani našu poniznost; 8. čuva nas od kronološkog snobizma; 9. nadahnjuje nas; 10. podsjeća nas da Božja suverenost uspravlja svime za njegovu slavu i našu dobrobit). Poglavlje završava primjerom iz teologije keswičkog pokreta koja je oblikovala razne poznate kršćane i pokrete.

Poglavlje jedanaest “Systematic Theology: Discern How a Passage Theologically Coheres with the Whole Bible”, Naselli počinje definicijom sistematske teologije: „Sistematska teologija razabire kako je pojedini biblijski tekst usklađen s cjelokupnom Biblijom“ te daje odgovor na pitanje: „Što cijela Biblija govori o ____ [popuni praznu crtu]?“ (str. 283). Iako sistematska teologija stavlja sadržaj Biblije pod određene teme ili tematske kategorije (npr. deset kategorija), također obuhvaća i druge grane poput apologetike i filozofije. Dakle, sistematska teologija koristit će alate logike, povijesti i iskustva kako bi protumačila i koherentno povezala ono što Biblija govori o pojedinim temama. S tim na umu, autor nadalje navodi deset jakosti i slabosti sistematske teologije te na dva primjera pokazuje kako nam sistematska teologija može pomoći objasniti što je to poruka Evanđelja i kako logički adresirati pitanje zla, tako što ćemo organizirati ono što Biblija govori na jasan, sažet i odgovoran način.

Poglavlje dvanaest “Practical Theology: Apply the Text to Yourself, the Church, and the World”, Naselli počinje definicijom praktične teologije kao primjenom „teksta na sebe, Crkvu i svijet odgovarajući na pitanje ‘Kako bismo stoga trebali živjeti?’ ili rečeno drugim riječima ‘I što sad?’“ (str. 309). Naselli smatra kako moramo primjenjivati Bibliju na svojim životima jer je Božja riječ autoritativna i upoznaje čitatelje s tradicionalnim kategorijama praktične teologije. U svemu

tome, autor ističe kako egzegeza uvijek prethodi primjeni. Stoga, naša primjena mora biti temeljena na biblijskom tekstu (ne na proizvoljnim idejama) i, također, naša je egzegeza nepotpuna ako ne znamo primijeniti tekst na vlastiti kontekst. Prepoznajući da je proces primjene Biblije složen, Naselli nudi šest smjernica: 1. Prepoznati da egzegeza i teologija kontroliraju primjenu; 2. Izreći istinu nekoga biblijskog retka kao univerzalno načelo; 3. Proučiti publiku i njihovu kulturu; 4. Naciljati specifične kategorije ljudi; 5. Primijeniti univerzalno načelo na specifičnu trenutnu situaciju koja govori o dužnostima, karakteru, ciljevima, i / ili razlučivanju; 6. Prepoznati da primjena ima različite razine autoriteta. Poglavlje završava dvama primjerima: kako Pavao koristi Izaiju i Joba u Rim 11,34-35 te kako bismo trebali činiti.

Naslov zaključka "Look at the Book!" sažima Nasellijevu namjeru od samog početka ove knjige: "Vježbajte, vježbajte, vježbajte. Čitajte biblijski tekst pažljivo, opet i iznova. Gledajte Knjigu!" Koristeći Piperovu izjavu iz njegove knjige *Let the Nations Be Glad* "Missions exists because worship doesn't", Naselli vapi slično: "Egzegeza postoji jer štovanje ne postoji. Novozavjetna egzegeza postoji zato što štovanje ne postoji. Nemojte promašiti cjelokupnu poantu egzegeze. Poanta je spoznati i štovati Boga."

U svojoj formi i sadržaju knjiga je uistinu vrhunska. Naselli pokriva oba kraja biblijskog tumačenja: *egzegezu* i *aplikaciju*, podsjećajući nas da primjena teksta (aplikacija) mora biti utemeljena u Bibliji te da se Biblija mora živjeti. Nije dovoljno samo znati nešto, već to znanje mora biti življeno. Stoga, i ne iznenađuje što Naselli počinje knjigu Ezrom 7,10. Svako poglavlje završava „ključnim riječima i konceptima“, „pitanjima za daljnju refleksiju“ te „izvorima za daljnje proučavanje“, što predstavlja vrijedan dodatak za sve one koji žele više. Također, na kraju svakog poglavlja, Naselli nudi praktične primjere onoga o čemu govori u pojedinom poglavlju.

Činjenica da je ova knjiga nastala kao rezultat autorove pripreme za predavanje, odražava se u knjizi. Dok je čita, čitatelj ima osjećaj kao da se nalazi u razredu, i to je dobar osjećaj. Tijek same knjige je jasan i razumljiv, ali za one koji ne znaju grčki, dijelovi knjige gdje ga Naselli koristi mogu biti malo teži. No i sam je Naselli svjestan toga (str. 3) te ističe kako oni koji ne znaju grčki lako će pratiti većinu ove knjige.

Vrijednost ove knjige prije svega leži u tome što je ona izvrstan alat za tumačenje Novoga zavjeta. No želim istaknuti još neke dodatne razloge vrijednosti ove knjige. Prvo, poglavlje o proučavanju značenja riječi je prosvjetljavajuće za sve one koji misle da se egzegeza sastoji od proučavanja riječi. Pastori i propovjednici mogu imati sklonost graditi svoju doktrinu na etimologiji, misleći kako je za tumačenje teksta to dovoljno. No to nije dovoljno, i ova knjiga jasno prikazuje čitav spektar koraka koji su potrebni. Drugo, poglavlje o povijesnoj teologiji podsjeća

nas da kršćanstvo nije započelo „nama“. Na tom tragu Naselli ističe kako poznavanje razvoja teologije kroz povijest pomaže nam razlikovati između pravovjerja i hereze. To me pak navodi na zaključak kako jedan od razloga zašto kršćani danas mogu tolerirati ili čak podržavati heretička učenja, jest što ne znaju povijest Crkve i teologije. Treće, u poglavlju o biblijskoj teologiji Naselli također „pogađa u sridu“ kada ističe i, dopustite mi da to kažem svojim riječima, da samo ako ćemo čitati Bibliju opet i iznova, moći ćemo povezati njezine različite dijelove (str. 231-239). Iz vlastita iskustva mogu reći kako kršćani imaju velikih problema uvidjeti da je Biblija jedna velika priča, a dio problema zasigurno leži i u činjenici što ne čitaju dovoljno svoje Biblije.

Ova je knjiga prvenstveno namijenjena studentima teologije, ali svi oni koji su u nekom vidu služe u službi Riječi mogu imati koristi od nje. Knjiga je široka, duboka, jednostavna i praktična, i moja je nada i molitva da će ova knjiga jednoga dana biti prevedena na hrvatski jezik. Bog zna da nam trebaju ovakve kvalitetne knjige.

Ervin Budiselić

Tim Gray – Jeff Cavins

Hoditi s Bogom: Putovanje kroz Bibliju

Verbum, Split, 2018., 351 str.

Knjiga *Hoditi s Bogom: Putovanje kroz Bibliju* djelo je nastalo zajedničkim radom katoličkih autora Tima Graya i Jeffa Cavinsa, izvornog naslova *Walking with God: A Journey through the Bible*, koje hrvatskim čitateljima u prijevodu Emine Kovačević donosi splitski Verbum. Dr. Tim Gray autor je nekoliko knjiga, međunarodni govornik i profesor Svetog pisma na Augustine Institute u Denveru, a Jeff Cavins sličnog je profila, međunarodni je govornik i predavač Svetog pisma, ali i bivši protestantski pastor i obraćenik na (rimo)katolicizam. Ostaje subjektivan dojam ovoga čitatelja da vjerojatno upravo pozadina potonjeg autora neodoljivo daje knjizi, odnosno pristupu i metodologiji proučavanja biblijskoga teksta, određeni protestantski ton i stil, što će, ovisno o čitatelju, netko možda smatrati prednošću, a netko manom, dok to većina čitatelja vjerojatno neće niti primijetiti.

Cilj je knjige, kako to sami autori navode u Uvodu, „rasvijetliti veličanstvenu radnju biblijskoga izvještaja koji proizlazi iz jedinstva Božjega nauma“ (10-11). Također, svrha je knjige ponuditi „cjelovito iščitavanje Svetoga pisma u njegovu konačnome obliku kakvoga nalazimo u Bibliji, uz istovremeno priznavanje presudne važnosti povijesti za razumijevanje i proučavanje Božje riječi“ (12). Upravo to autori i čine: kronološki vode čitatelja kroz odabrane ključne biblijske događaje i teme te jednostavnim jezikom, uz povremene zanimljive činjenice, koje dodat-